

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a noua)

7 decembrie 2023*

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) – Efecte ale constatării caracterului abuziv al unei clauze – Contract de împrumut ipotecar indexat într-o monedă străină care conține clauze abuzive privind cursul de schimb – Nulitatea acestui contract – Acțiuni în restituire – Dobânzi legale – Termen de prescripție”

În cauza C-140/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (Tribunalului Districtual din Varșovia-Centru, Polonia), prin decizia din 18 ianuarie 2022, primită de Curte la 25 februarie 2022, în procedura

SM,

KM

împotriva

mBank S.A.,

cu participarea:

Rzecznik Finansowy,

CURTEA (Camera a noua),

compusă din doamna O. Spineanu-Matei, președintă de cameră, domnul S. Rodin (raportor) și doamna L. S. Rossi, judecători,

avocat general: domnul A. M. Collins,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

* Limba de procedură: polona.

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru KM și SM, de W. Bochenek și P. Stalski, radcowie prawni;
- pentru mBank S.A., de A. Cudna-Wagner și K. Stoklosa, radcowie prawni, și B. Miąskiewicz, adwokat;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna și S. Żyrek, în calitate de agenți;
- pentru guvernul portughez, de C. Alves, P. Barros da Costa, A. Cunha, B. Lavrador și A. Pimenta, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de N. Ruiz García și A. Szmytkowska, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între SM și KM, pe de o parte, și mBank S.A., o instituție bancară, pe de altă parte, în legătură cu rambursarea unor sume plătite acesteia din urmă în temeiul unui contract de împrumut ipotecar care trebuie anulat pentru motivul că conține clauze abuzive.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Al zecelea considerent al Directivei 93/13 enunță:
„întrucât se poate obține o protecție mai eficace a consumatorului prin adoptarea unor norme de drept uniforme în ceea ce privește clauzele abuzive; [...]”
- 4 Articolul 6 alineatul (1) din această directivă are următorul cuprins:
„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «de către un profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

5 Articolul 7 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «de către profesioniști»].”

Dreptul polonez

6 Articolul 60 din ustawa – Kodeks cywilny (Legea privind Codul civil) din 23 aprilie 1964 (Dz. U. nr. 16, poziția 93), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „Codul civil”), prevede:

„Sub rezerva excepțiilor prevăzute de lege, voința unei persoane care îndeplinește un act juridic poate fi exprimată prin orice comportament al persoanei respective care dezvăluie în suficientă măsură voința sa, inclusiv pe cale electronică.”

7 Articolul 117 din același cod are următorul cuprins:

„1. Sub rezerva excepțiilor prevăzute de lege, creanțele patrimoniale sunt prescriptibile.

2. După expirarea termenului de prescripție, persoana împotriva căreia poate fi îndreptată o cerere poate refuza îndeplinirea obligației sale, cu excepția cazului în care renunță la invocarea prescripției. Cu toate acestea, renunțarea la prescripție înainte de expirarea termenului este nulă.

2¹. După expirarea termenului de prescripție, nu mai este posibilă invocarea unei creanțe împotriva unui consumator.”

8 Articolul 117¹ din codul menționat prevede:

„1. În cazuri excepționale, instanța poate, după evaluarea comparativă a intereselor părților, să nu țină seama de expirarea termenului de prescripție a unei acțiuni împotriva unui consumator, în cazul în care acest lucru este impus de considerente de echitate.

2. În exercitarea competenței menționate la alineatul 1, instanța trebuie să ia în considerare în special:

1) durata termenului de prescripție;

2) durata perioadei dintre expirarea termenului de prescripție și revendicarea creanței;

3) natura împrejurărilor care au cauzat nerevendicarea creanței de către creditor, inclusiv efectul comportamentului debitorului asupra întârzierii creditorului în revendicarea creanței sale.”

9 Articolul 118 din același cod, în versiunea în vigoare până la 8 iulie 2018, avea următorul cuprins:

„Sub rezerva unor dispoziții speciale contrare, termenul de prescripție este de zece ani, iar pentru creanțele referitoare la prestații periodice și creanțele legate de desfășurarea de activități comerciale este de trei ani.”

10 Articolul 118 din Codul civil, în versiunea în vigoare începând cu 8 iulie 2018, prevede:

„Sub rezerva unor dispoziții speciale contrare, termenul de prescripție este de șase ani, iar pentru creanțele referitoare la prestații periodice și creanțele legate de desfășurarea de activități comerciale este de trei ani. Cu toate acestea, termenul de prescripție expiră în ultima zi a anului calendaristic, cu excepția situației în care este mai scurt de doi ani.”

11 Potrivit articolului 120 alineatul 1 din acest cod:

„Termenul de prescripție începe să curgă din ziua în care creanța a devenit exigibilă. Dacă exigibilitatea unei creanțe depinde de îndeplinirea unui act specific de către titularul dreptului, termenul începe să curgă de la data la care creanța ar fi devenit exigibilă dacă titularul dreptului ar fi îndeplinit actul în cel mai scurt timp posibil.”

12 Articolul 385¹ din codul menționat prevede:

„1. Clauzele unui contract încheiat cu un consumator care nu au fost negociate în mod individual nu sunt obligatorii pentru acesta în cazul în care îi stabilesc drepturile și obligațiile într-un mod contrar bunelor moravuri, cu încălcarea gravă a intereselor sale (clauze contractuale ilicite). Prezenta dispoziție nu se aplică clauzelor care determină prestațiile principale ale părților, printre care prețul sau remunerația, dacă sunt formulate în mod neechivoc.

2. În cazul în care, în temeiul alineatului 1, o clauză contractuală nu este obligatorie pentru consumator, celelalte clauze contractuale rămân obligatorii pentru părți.

3. Clauzele unui contract care nu au făcut obiectul unei negocieri individuale sunt acele clauze contractuale asupra conținutului cărora consumatorul nu a avut o influență reală. Prezenta dispoziție se aplică în special în cazul clauzelor contractuale preluate dintr-un model de contract propus consumatorului respectiv de cocontractant.

4. Sarcina probei cu privire la faptul că o clauză a fost negociată în mod individual revine persoanei care îl invocă.”

13 Articolul 405 din același cod prevede următoarele:

„Orice persoană care, fără temei juridic, a obținut un avantaj patrimonial pe cheltuiala altei persoane este obligată să furnizeze avantajul în natură și, în cazul în care acest lucru nu este posibil, să restituie valoarea sa.”

14 Articolul 410 din Codul civil are următorul cuprins:

„1. Dispozițiile articolelor precedente se aplică în special în cazul prestațiilor nedatorate.

2. O prestație este nedatorată dacă persoana care a executat-o nu avea nicio obligație sau nu era obligată față de persoana pentru care a executat-o sau dacă temeiul prestației a dispărut ori scopul vizat de prestație nu a fost atins sau dacă actul juridic care obliga la executarea prestației era nul și nu a devenit valid după executarea acesteia.”

15 Articolul 455 din același cod prevede:

„În cazul în care termenul de executare a unei prestații nu este precizat și nici nu decurge din natura obligației, prestația trebuie executată de îndată ce debitorului i s-a cerut să o execute.”

16 Articolul 481 alineatul 1 din Codul civil prevede:

„În cazul în care debitorul este în întârziere în executarea unei prestații pecuniare, creditorul poate solicita dobânzi pentru perioada de întârziere chiar dacă nu a suferit un prejudiciu și chiar dacă întârzierea este cauzată de împrejurări care nu sunt imputabile debitorului.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 17 La 18 februarie 2009, SM și KM au încheiat cu mBank un contract de împrumut ipotecar cu dobândă variabilă, exprimat în zloți polonezi (PLN) și indexat în funcție de francul elvețian (CHF) (denumit în continuare „contractul de împrumut”).
- 18 Potrivit termenilor acestui contract, SM și KM erau obligați să plătească în zloți polonezi rate lunare al căror quantum era stabilit prin aplicarea cursului de vânzare al francului elvețian publicat în tabelul cursurilor de schimb ale mBank la data plății ratelor respective (denumite în continuare „clauzele de conversie”).
- 19 Întrucât au considerat că clauzele de conversie erau abuzive, la 4 iulie 2019, SM și KM au depus o reclamație la mBank. Prin această reclamație, SM și KM au solicitat rambursarea, în termen de 30 de zile, a ratelor lunare ale creditului primite în mod necuvenit de această bancă având în vedere nevaliditatea contractului de împrumut, în quantum de 242 238,61 PLN (aproximativ 52 277 de euro), și, în cazul în care nu ar exista niciun temei care să permită declararea acestui contract ca nevalid, plata unui quantum de 52 298,92 PLN (aproximativ 11 288 de euro) cu titlu de rambursare a excedentului de rate lunare (capital și dobânzi) primit de banca menționată în perioada cuprinsă între 20 iulie 2009 și 18 martie 2019.
- 20 Printr-o scrisoare din 16 iulie 2019, mBank a răspuns la această reclamație precizând că contractul de împrumut era licit, valid și nu conținea clauze abuzive.
- 21 La 31 iulie 2019, SM și KM au depus la Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (Tribunalul Districtual Varșovia-Centru, Polonia), care este instanța de trimitere, o cerere de conciliere prin care solicitau ca mBank să le plătească sumele menționate la punctul 19 din prezenta hotărâre.
- 22 La 4 decembrie 2019, mBank a răspuns la această cerere în sensul că nu i se părea posibil să ajungă la un acord.
- 23 La 13 decembrie 2019, într-o ședință publică la care mBank nu a fost prezentă, SM și KM s-au prezentat în fața instanței de trimitere și și-au confirmat cererea introductivă. Prin urmare, această instanță a constatat că nu a fost încheiat niciun acord și a dispus închiderea dosarului de conciliere.
- 24 La 10 august 2020, SM și KM au arătat că erau de acord ca respectivul contract de împrumut să fie declarat nul în totalitate, considerau că anularea acestui contract le era favorabilă și acceptau consecințele nulității, inclusiv consecințele juridice și financiare.
- 25 După ce instanța de trimitere i-a informat pe SM și KM cu privire la consecințele anulării contractului de împrumut, aceștia din urmă au declarat, în ședința care a avut loc la 27 octombrie 2020 în fața instanței menționate, că înțeleg aceste consecințe și că acceptă anularea contractului în discuție.

- 26 Instanța amintită constată că clauzele de conversie care figurează în contractul de împrumut sunt abuzive și că acest contract nu ar putea rămâne în vigoare dacă respectivele clauze ar fi anulate.
- 27 Având în vedere jurisprudența Curții referitoare la Directiva 93/13, instanța de trimitere observă că, în măsura în care nulitatea clauzelor abuzive implică anularea în totalitate a contractului de împrumut, consecința acestei anulări ar fi că cocontractanții ar dispune de creanțe reciproce pentru rambursarea echivalentului tuturor sumelor nedatorate plătite în executarea contractului menționat.
- 28 Instanța de trimitere precizează că interpretarea dispozițiilor de drept polonez referitoare la efectele lipsei caracterului obligatoriu al clauzelor contractuale ilicite era considerată ca fiind consacrată până la o decizie a Sąd Najwyższy (Curtea Supremă, Polonia) din 7 mai 2021.
- 29 Potrivit instanței de trimitere, prin această decizie, Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) a considerat că interpretarea potrivit căreia instanțele poloneze sunt obligate să examineze din oficiu eventuala existență a unor clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și să constate nulitatea absolută a acestor clauze nu este conformă cu jurisprudența Curții potrivit căreia un consumator poate consimți la aplicarea unei clauze abuzive. Astfel, pe de o parte, în măsura în care, într-o asemenea situație, clauza abuzivă în discuție își produce pe deplin efectele, sancțiunea care trebuie reținută nu ar fi nulitatea absolută a clauzei respective, ci, mai degrabă, „inopozabilitatea suspendată” a acesteia. Pe de altă parte, Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) a constatat că, în măsura în care, în cazul anulării unui contract de împrumut care conține o clauză abuzivă, profesionistul în cauză are dreptul de a solicita rambursarea capitalului împrumutat, trebuie de asemenea să îi fie recunoscut dreptul de a se prevala de inopozabilitatea clauzei în discuție și de anularea contractului menționat care rezultă din aceasta.
- 30 Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la compatibilitatea noțiunii de „inopozabilitate suspendată” cu Directiva 93/13. Instanța menționată precizează că această noțiune implică faptul că un act rămâne valid, dar este lipsit de efecte până în momentul în care consumatorul își exprimă eventual consimțământul. Or, din jurisprudența Curții ar reieși că trebuie să se considere că o clauză abuzivă nu a existat niciodată și că o instanță națională trebuie să stabilească toate consecințele inopozabilității unei clauze contractuale al cărei caracter abuziv a fost constatat, fără a aștepta prezentarea de către consumator a unei declarații în acest scop.
- 31 În plus, instanța de trimitere subliniază că din decizia Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) din 7 mai 2021 reiese că o clauză abuzivă rămâne în stare de „suspendare” până în momentul în care consumatorul prezintă o declarație formalizată prin care afirmă, în primul rând, că nu consimte la menținerea acestei clauze, în al doilea rând, că are cunoștință, pe de o parte, de faptul că nulitatea clauzei menționate implică anularea contractului din care face parte, precum și, pe de altă parte, de consecințele acestei anulări și, în al treilea rând, că consimte la anularea contractului respectiv (denumită în continuare „declarația formalizată”). Totuși, potrivit instanței de trimitere, obligația de a prezenta o asemenea declarație nu reiese nici din Directiva 93/13, nici din jurisprudența Curții. Instanța de trimitere concluzionează că condiționarea aplicabilității articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 de prezentarea unei declarații oficiale încalcă această dispoziție.
- 32 Instanța de trimitere subliniază de asemenea că, atât timp cât se menține starea de suspendare a unui contract, profesionistul în cauză nu poate solicita executarea prestațiilor convenite în acest contract, astfel încât termenul de prescripție nu poate începe să curgă în privința sa.

- 33 În plus, potrivit instanței menționate, în cazul în care un consumator formulează o cerere extrajudiciară având ca obiect anularea unei clauze abuzive, un profesionist nu este în măsură să verifice dacă acest consumator a fost informat cu privire la drepturile sale și la consecințele anulării clauzei respective. Or, momentul în care un consumator a introdus o cerere de anulare și a declarat că este conștient de drepturile sale, precum și de consecințele anulării unei clauze abuzive este important întrucât determină momentul de la care începe să curgă prescripția creanțelor de restituire ale creditorului, posibilitatea de a le face exigibile și de a le supune unei compensații.
- 34 Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la interpretarea dreptului polonez reținută de Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) în decizia din 7 mai 2021, potrivit căreia termenul de prescripție a acțiunii unui profesionist prin care se urmărește obținerea rambursării de către un consumator a unei prestații primite de acesta din urmă ca urmare a anulării unui contract nu începe să curgă decât de la data la care acest consumator prezintă o declarație formalizată, în măsura în care ar fi contrară principiului efectivității.
- 35 Instanța de trimitere observă că, potrivit interpretării menționate, în cazul în care consumatorul nu prezintă o declarație formalizată, această acțiune nu va fi niciodată prescrisă. În plus, chiar dacă consumatorul prezintă o astfel de declarație, însă profesionistul contestă că ea constituie „o declarație expresă a consumatorului care confirmă că a primit informații complete”, așa cum impune Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), și susține, în consecință, că aceasta nu a produs niciun efect, termenul de prescripție a acțiunii menționate nu va începe să curgă.
- 36 Instanța de trimitere consideră că o astfel de interpretare plasează profesionistul într-o poziție juridică mai favorabilă decât consumatorul, în măsura în care termenul de prescripție a acțiunii profesionistului începe să curgă întotdeauna mai târziu decât cel al acțiunii consumatorului. Acesta ar începe să curgă de asemenea mai târziu decât cel al acțiunii băncii în cazul nevalidității unui contract care nu conține clauze abuzive, astfel încât principiul echivalenței ar fi încălcat. Pe de altă parte, apreciază că faptul că profesionistul se află într-o poziție juridică atât de favorabilă încalcă de asemenea principiul efectivității și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, având în vedere că un profesionist care redactează un contract care conține clauze abuzive este asigurat *de facto* că acțiunea sa nu va fi prescrisă în cazul în care consumatorul nu îl informează anterior și în mod expres că are cunoștința de faptul că respectivul contract conține clauze abuzive și de consecințele juridice care decurg din acestea.
- 37 Instanța de trimitere consideră că data de la care începe să curgă termenul de prescripție a acțiunii profesionistului trebuie să fie cel târziu data la care acesta primește prima scrisoare a consumatorului prin care se invocă nulitatea contractului sau existența unor clauze abuzive. În acest caz, profesionistul ar trebui să înțeleagă faptul că consumatorul este conștient de consecințele anulării contractului respectiv și că le acceptă.
- 38 Instanța menționată apreciază chiar că, în conformitate cu norma generală, termenul de prescripție a acțiunii profesionistului trebuie să înceapă să curgă de la data la care acesta execută prestația sau de la o dată ușor ulterioară. În această privință, ea susține că, având în vedere nivelul său de expertiză, se poate considera că o bancă ce redactează un contract care conține clauze abuzive ar trebui, de la început, să știe că respectivul contract conține astfel de clauze și că aceasta determină restituirea prestațiilor reciproce prevăzute de contractul în discuție. Instanța menționată adaugă că, la 27 decembrie 2010, Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalul Regional din Varșovia – Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorului, Polonia) a statuat deja, într-o cauză în care mBank era una

dintre părți, că o clauză precum cea în discuție în litigiul principal era ilicită. Aceasta concluzionează că admite că termenul de prescripție a acțiunii unei bănci prin care se urmărește rambursarea capitalului împrumutat nu începe să curgă decât de la data la care consumatorul vizat prezintă o declarație formalizată echivalează nu numai cu acceptarea unui comportament ilicit al profesionistului, ci și cu încurajarea acestuia din urmă să adopte un astfel de comportament, cu încălcarea Directivei 93/13.

- 39 Instanța de trimitere arată că o parte dintre instanțele poloneze admit că interpretarea reținută de Sąd Najwyższy (Curtea Supremă) are drept consecință faptul că creanța unui consumator față de o bancă devine exigibilă numai după ce acesta a declarat în mod liber și informat că este de acord cu anularea contractului.
- 40 Or, dacă această interpretare ar fi acceptată, ar rezulta, potrivit instanței de trimitere, că, chiar dacă un consumator ar solicita în prealabil unei bănci să ramburseze sumele plătite în mod nejustificat ca urmare a nulității unui contract încheiat cu ea, creanța sa nu ar fi exigibilă, astfel încât nu ar fi în măsură să pretindă dobânzi moratorii la rata legală decât de la data prezentării unei asemenea declarații. Or, potrivit acestei instanțe, faptul de a supune unei noi condiții exercitarea dreptului consumatorului de a obține dobânzi moratorii încalcă principiul echivalenței deoarece, în conformitate cu principiile generale ale dreptului civil polonez, o creanță imprescriptibilă devine exigibilă din momentul formulării cererii de rambursare. Pe lângă faptul că interpretarea menționată ar fi contrară jurisprudenței Curții, ea ar favoriza comportamentul unui profesionist constând în întârzierea deliberată a rambursării creanței unui consumator și ar prelungi astfel durata procedurii judiciare în cauză.
- 41 În sfârșit, instanța de trimitere arată că, potrivit interpretării Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), creanța unui consumator pentru rambursarea plăților pe care le-a efectuat în temeiul unui contract de credit nevalid pentru motivul că conține clauze abuzive trebuie redusă la nivelul dobânzilor aferente capitalului pe care acesta ar fi trebuit să îl plătească băncii în cauză dacă, prin ipoteză, contractul de credit ar fi fost valid. Instanța menționată ridică problema dacă Directiva 93/13, precum și principiile efectivității și echivalenței permit limitarea în acest mod a acțiunii în restituire a consumatorului.
- 42 În această privință, instanța de trimitere arată că necesitatea unei astfel de reduceri a creanței consumatorului se explică prin faptul că restituirea tuturor prestațiilor în limita valorii lor totale ar implica o îmbogățire fără justă cauză a consumatorului. Instanța de trimitere consideră însă că această interpretare este contrară principiului echivalenței, întrucât limitează dreptul unui consumator la rambursarea sumelor pe care le-a plătit în mod nedatorat unei bănci, în condițiile în care aceasta din urmă poate solicita rambursarea tuturor prestațiilor nedatorate pe care le-a furnizat respectivului consumator.
- 43 În plus, interpretarea menționată ar fi de asemenea contrară principiului efectivității. Instanța de trimitere consideră că o astfel de interpretare, pe de o parte, încalcă acest principiu în același mod ca în cazul în care băncilor li s-ar acorda dreptul de a recupera creanțele față de consumatori în temeiul unei utilizări extracontractuale a capitalului și, pe de altă parte, se aseamănă cu o limitare în timp a cererii de restituire a consumatorului, care ar fi contrară Directivei 93/13, prin referire la Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții (C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980).

44 În aceste condiții, Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (Tribunalul Districtual din Varșovia-Centru) a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva [93/13], precum și principiile efectivității și echivalenței trebuie interpretate în sensul că se opun unei interpretări jurisprudențiale a legislației naționale potrivit căreia, în cazul în care într-un contract este inclusă o clauză abuzivă în lipsa căreia contractul nu poate fi executat:

- 1) contractul devine în mod definitiv nevalid (nul) cu efect retroactiv din momentul încheierii sale numai după ce consumatorul a declarat că nu este de acord cu menținerea clauzei abuzive, că are cunoștință de consecințele anulării contractului și că consimte la această anulare;
- 2) termenul de prescripție a acțiunii unui profesionist privind rambursarea prestațiilor efectuate în temeiul contractului începe să curgă numai de la data la care consumatorul prezintă declarația menționată la punctul 1, chiar dacă consumatorul a solicitat anterior profesionistului să efectueze plata [sumelor plătite în mod necuvenit acestuia], iar profesionistul putea prevedea că contractul pe care l-a redactat conținea clauze abuzive;
- 3) consumatorul poate pretinde dobânzi de întârziere la rata legală numai de la data la care prezintă declarația menționată la punctul 1, chiar dacă a solicitat anterior profesionistului să efectueze plata [acestor sume];
- 4) creanța consumatorului pentru rambursarea prestațiilor efectuate în temeiul unui contract de credit nevalid (rate de credit, taxe, comisioane și prime de asigurare) trebuie să fie diminuată cu echivalentul dobânzilor aferente capitalului pe care banca le-ar fi primit în cazul în care contractul de credit ar fi fost valid, în timp ce banca poate solicita restituirea integrală a prestației pe care a efectuat-o în temeiul aceluiași contract de credit nevalid (capitalul)?”

Cu privire la competența Curții

- 45 Potrivit mBank, punctele 1-3 din cuprinsul întrebării preliminare urmăresc în esență să obțină din partea Curții interpretarea unor norme de drept polonez, ceea ce nu ar fi de competența acesteia din urmă.
- 46 În această privință, mBank susține că alegerea sancțiunilor care trebuie aplicate în ipoteza în care un contract nu ar fi conform cu Directiva 93/13 și, ca urmare a acestui fapt, nu ar putea continua să existe în lipsa unei clauze considerate abuzive intră sub incidența dreptului național, astfel încât nu ar reveni Curții, ci instanțelor naționale sarcina de a interpreta și de a aplica acest drept.
- 47 Trebuie amintit că procedura instituită prin articolul 267 TFUE este un instrument de cooperare între Curte și instanțele naționale cu ajutorul căruia Curtea le furnizează acestora din urmă elementele de interpretare a dreptului Uniunii care le sunt necesare pentru soluționarea litigiului asupra căruia urmează să se pronunțe. În cadrul acestei cooperări, numai instanța națională sesizată cu soluționarea litigiului, singura care cunoaște în mod precis situația de fapt ce se află la originea acestuia și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată, are competența să aprecieze atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și relevanța întrebărilor pe care le

adrează Curții. În consecință, în cazul în care întrebările adresate privesc interpretarea dreptului Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (Ordonanța din 16 decembrie 2021, Fedasil, C-505/21, EU:C:2021:1049, punctul 38 și jurisprudența citată).

- 48 În această privință, trebuie amintit că reglementarea prin dreptul național a protecției garantate consumatorilor prin Directiva 93/13 nu poate să modifice întinderea și, prin urmare, substanța acestei protecții și, în acest mod, să repună în discuție sporirea eficacității protecției menționate prin adoptarea unor norme de drept uniforme în ceea ce privește clauzele abuzive, care a fost urmărită de legiuitorul Uniunii, astfel cum se arată în al zecelea considerent al acestei directive [Hotărârea din 15 iunie 2023, Bank M. (Consecințele anulării contractului), C-520/21, EU:C:2023:478, punctul 60 și jurisprudența citată].
- 49 În plus, instanțele naționale sunt obligate ca, la aplicarea dreptului intern, să îl interpreteze în cea mai mare măsură posibilă în lumina textului și a finalității Directivei 93/13 pentru a atinge rezultatul urmărit de aceasta, cerința unei interpretări conforme incluzând obligația instanțelor naționale de a modifica, dacă este cazul, o jurisprudență consacrată dacă aceasta se întemeiază pe o interpretare a dreptului național incompatibilă cu obiectivele unei directive (Hotărârea din 4 iunie 2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, punctele 47 și 50, precum și jurisprudența citată).
- 50 În speță, în măsura în care punctele 1-3 din întrebarea preliminară privesc interpretarea dispozițiilor Directivei 93/13, iar nu pe cea a normelor naționale, argumentul mBank întemeiat pe necompetența Curții trebuie respins.
- 51 În consecință, Curtea este competentă să răspundă la punctele 1-3 din cuprinsul întrebării preliminare.

Cu privire la întrebarea preliminară

- 52 Prin intermediul întrebării preliminare, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că, în contextul anulării integrale a unui contract de împrumut ipotecar încheiat cu un consumator de o instituție bancară pentru motivul că acest contract conține o clauză abuzivă în lipsa căreia nu poate continua să existe:
- se opun interpretării jurisprudențiale a dreptului național potrivit căreia exercitarea drepturilor conferite consumatorului de această directivă este condiționată de prezentarea de către consumatorul respectiv, în fața unei instanțe, a unei declarații prin care să afirme, în primul rând, că nu consimte la menținerea acestei clauze, în al doilea rând, că are cunoștință, pe de o parte, de faptul că nulitatea clauzei în discuție implică anularea contractului menționat, precum și, pe de altă parte, de consecințele acestei anulări și, în al treilea rând, că consimte la anularea aceluiași contract;
 - se opun ca compensația solicitată de consumatorul vizat cu titlu de restituire a sumelor pe care le-a achitat în executarea contractului în cauză să fie diminuată cu echivalentul dobânzilor pe care instituția bancară respectivă le-ar fi primit în cazul în care acest contract ar fi rămas în vigoare.

- 53 Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie amintit că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumator. După cum reiese din jurisprudență, este vorba despre o dispoziție imperativă care urmărește să substituie echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților cu un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceste părți (Hotărârea din 17 mai 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punctul 27 și jurisprudență citată).
- 54 Pe de altă parte, în cadrul atribuțiilor care revin instanței naționale în temeiul dispozițiilor Directivei 93/13, aceasta este obligată să aprecieze din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale și, procedând astfel, să suplinească dezechilibrul existent între consumator și profesionist (Hotărârea din 17 mai 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, punctul 29 și jurisprudență citată).
- 55 Astfel, în conformitate cu articolul 6 alineatul (1) din această directivă, revine instanțelor naționale sarcina de a înlătura aplicarea clauzelor abuzive pentru ca ele să nu producă efecte obligatorii pentru consumator, cu excepția cazului în care acesta se opune (Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 52, precum și jurisprudența citată).
- 56 Posibilitatea rezervată unui consumator de a se opune aplicării Directivei 93/13 nu poate fi însă înțeleasă în sensul că îi impune, în scopul valorificării drepturilor pe care i le conferă această directivă, obligația pozitivă de a invoca dispozițiile directivei menționate prin intermediul unei declarații formalizate prezentate în fața unei instanțe.
- 57 Astfel, această posibilitate constă numai în opțiunea lăsată consumatorului, după ce a fost informat de instanța națională, de a nu invoca caracterul abuziv și neobligatoriu al unei clauze contractuale, dându-și în acest mod consimțământul liber și în cunoștință de cauză cu privire la clauza în discuție (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punctul 53 și jurisprudența citată). Posibilitatea de a exercita această opțiune, care constituie o renunțare la invocarea protecției prevăzute de Directiva 93/13, implică, prin ea însăși, faptul că consumatorul beneficiază de la bun început de această protecție.
- 58 Prin urmare, după cum reiese din jurisprudența constantă amintită la punctele 53 și 55 din prezenta hotărâre, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 impune ca clauzele abuzive să nu creeze obligații pentru consumator, fără ca o asemenea consecință să poată fi suspendată sau subordonată unor condiții prevăzute de dreptul național sau rezultate din jurisprudența națională.
- 59 Prin urmare, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opune unei interpretări a dreptului național potrivit căreia un consumator este obligat, pentru a-și valorifica drepturile conferite de această directivă, să prezinte în fața unei instanțe o declarație formalizată.
- 60 Pe de altă parte, se opune unei astfel de interpretări și obligația, amintită la punctele 54 și 55 din prezenta hotărâre, a unei instanțe naționale de a înlătura, dacă este cazul din oficiu, aplicarea clauzelor abuzive pentru ca acestea să nu producă efecte obligatorii în privința consumatorului, chiar și în lipsa înfățișării acestuia din urmă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 iunie 2020, Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, punctul 52).

- 61 În plus, faptul de a impune consumatorului să prezinte o declarație formalizată pentru a-și putea valorifica drepturile ar fi susceptibil să repună în discuție efectul disuasiv pe care articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 7 alineatul (1) din această directivă intenționează să îl confere constatării caracterului abuziv al clauzelor cuprinse în contractele încheiate de un profesionist cu consumatorii (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo și alții, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 63), în măsura în care ar încuraja profesioniștii să refuze cererile extrajudiciare ale consumatorilor având ca obiect anularea unor clauze abuzive, știind că aceștia din urmă sunt obligați, pentru a-și valorifica drepturile conferite de directiva menționată, să prezinte o declarație formalizată în fața unei instanțe.
- 62 Mai mult, în ceea ce privește posibilitatea unei instanțe, sesizată cu o cerere de restituire ca urmare a anulării unui contract de împrumut ipotecar încheiat cu un consumator de o instituție bancară pentru motivul că acesta conține clauze abuzive fără care nu poate continua să existe, de a diminua compensația solicitată de acest consumator cu titlu de restituire a sumelor pe care le-a achitat în executarea contractului menționat cu echivalentul dobânzilor pe care instituția bancară respectivă le-ar fi primit în cazul în care acest contract ar fi rămas în vigoare, Curtea a statuat că, într-un asemenea context, articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 se opun unei interpretări jurisprudențiale a dreptului unui stat membru potrivit căreia instituția bancară menționată are dreptul de a solicita consumatorului o compensație care să depășească rambursarea capitalului pus la dispoziție în executarea acelui contract, precum și plata dobânzilor de întârziere la rata legală de la data punerii în întârziere [a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 iunie 2023, Bank M. (Consecințele anulării contractului), C-520/21, EU:C:2023:478, punctul 84].
- 63 Sub această rezervă referitoare la dobânzile de întârziere la rata legală, Curtea a precizat că o interpretare a dreptului național potrivit căreia instituția bancară ar avea dreptul de a solicita consumatorului o compensație care să depășească rambursarea capitalului pus la dispoziție în executarea contractului respectiv și, prin urmare, de a primi o remunerație pentru utilizarea acestui capital de către consumator ar contribui la eliminarea efectului disuasiv pe care anularea contractului menționat îl are asupra profesioniștilor și ar aduce astfel atingere realizării obiectivului pe termen lung prevăzut la articolul 7 din Directiva 93/13 [a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 iunie 2023, Bank M. (Consecințele anulării contractului), C-520/21, EU:C:2023:478, punctele 76-78].
- 64 În consecință, în măsura în care Directiva 93/13 exclude posibilitatea unei instituții bancare de a solicita o compensație care să depășească rambursarea capitalului pus la dispoziție în executarea contractului anulat, precum și plata dobânzilor de întârziere la rata legală începând de la data punerii în întârziere, directiva menționată exclude de asemenea acordarea unei compensații în favoarea acestei instituții prin intermediul unei diminuări a compensației solicitate de consumator în discuție cu titlu de restituire a sumelor pe care le-a achitat în executarea contractului în cauză până la nivelul echivalentului dobânzilor pe care instituția respectivă le-ar fi primit în cazul în care acest contract ar fi rămas în vigoare.

- 65 Având în vedere cele ce precedă, articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că, în contextul anulării integrale a unui contract de împrumut ipotecar încheiat cu un consumator de o instituție bancară pentru motivul că acest contract conține o clauză abuzivă în lipsa căreia nu poate continua să existe:
- se opun interpretării jurisprudențiale a dreptului național potrivit căreia exercitarea drepturilor conferite consumatorului de această directivă este condiționată de prezentarea de către consumatorul respectiv, în fața unei instanțe, a unei declarații prin care să afirme, în primul rând, că nu consimte la menținerea acestei clauze, în al doilea rând, că are cunoștință, pe de o parte, de faptul că nulitatea clauzei în discuție implică anularea contractului menționat, precum și, pe de altă parte, de consecințele acestei anulări și, în al treilea rând, că consimte la anularea aceluiași contract;
 - se opun ca compensația solicitată de consumatorul vizat cu titlu de restituire a sumelor pe care le-a achitat în executarea contractului în cauză să fie diminuată cu echivalentul dobânzilor pe care instituția bancară respectivă le-ar fi primit în cazul în care acest contract ar fi rămas în vigoare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 66 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a noua) declară:

Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că, în contextul anulării integrale a unui contract de împrumut ipotecar încheiat cu un consumator de o instituție bancară pentru motivul că acest contract conține o clauză abuzivă în lipsa căreia nu poate continua să existe:

- **se opun interpretării jurisprudențiale a dreptului național potrivit căreia exercitarea drepturilor conferite consumatorului de această directivă este condiționată de prezentarea de către consumatorul respectiv, în fața unei instanțe, a unei declarații prin care să afirme, în primul rând, că nu consimte la menținerea acestei clauze, în al doilea rând, că are cunoștință, pe de o parte, de faptul că nulitatea clauzei în discuție implică anularea contractului menționat, precum și, pe de altă parte, de consecințele acestei anulări și, în al treilea rând, că consimte la anularea aceluiași contract;**
- **se opun ca compensația solicitată de consumatorul vizat cu titlu de restituire a sumelor pe care le-a achitat în executarea contractului în cauză să fie diminuată cu echivalentul dobânzilor pe care instituția bancară respectivă le-ar fi primit în cazul în care acest contract ar fi rămas în vigoare.**

Semnături